

NEOKLASIČNA EKONOMIKA V FUNKCIJI APOLOGIJE NAJRAZVITEJŠIH KAPITALISTIČNIH DRŽAV

Povzetek. *S prehodom socialistične etatizacije v kapitalizem se je ponovno aktualizirala liberalistična neoklasična družbeno nevtralna in s tem posredno apologetska ekonomika, ki jo za gospodarsko manj razvita področja sveta zagovarjata protikeynesistična reaganomika in thatcherizem. S takšnim teoretičnim ozadjem se socialistične etatizacije v interesu gospodarsko najrazvitejših držav niso mogle v celoti transformirati v kapitalistične keynesijske etatizacije. To stanje vpliva na sodobne neoliberalistične globalizacijske procese, ki so družbeno protislovni. Teh protislovij pa liberalistična ekonomika, ki zamenjuje odnose med ljudmi z odnosi ljudi do stvari (prirode), ni sposobna pojasniti. Zaradi tega bo treba ponovno poudariti odnose med ljudmi - produkcijske odnose. Ti pa so predmet kritične politične ekonomije, ki se jo neupravičeno izrinja iz učnih programov temeljnih ekonomskih kurzov ekonomije.*

Ključni pojmi: *Politična ekonomija, ekonomika, liberalizem in neoliberalizem, tržna struktura, tehnična in družbena delitev dela, tržno-plansko gospodarstvo.*

V vašem vabilu k sodelovanju pri tematskem sklopu socioekonomija, ki bi ga lahko naslovili kar s politična ekonomija, ste ugotovili, da "liberalistična neoklasična ekonomska in družboslovna misel prevladuje v učnih programih slovenskih univerz in tudi v programih tranzicijskih držav". Vaša ugotovitev je točna in jo potrjujejo tudi drugi slovenski avtorji (Tajnikar, Brščič in Ogrin, 2001: 63-93), ki ugotavljajo, da je s tranzicijo prišlo do izrinjanja marksističnih vsebin iz uvodnega kurza ekonomije. Čeprav so se te vsebine deloma ohranile v višjih letnikih ekonomskega študija vsaj na Ekonomski fakulteti v Ljubljani. Zaradi tega je še kako prav, da neoklasično liberalistično ekonomiko kot "osnovo za nadgradnjo številnih poslovnih, managerskih in marketinških disciplin" vsestransko kritično ovrednotimo ter ugotovimo, "kako prispeva k reproduciranju načina družboslovnega razmišljanja". Še posebej v odsotnosti izrinjenih drugih ekonomskih smeri - "institucionalizma, postkeynesizma, 'čistega' keynesizma ter ricardoizma in marksizma", ki "živijo, če parafraziramo Keynesa (1956) 'pod površjem' v podzemlju".

* Dr. Viljem Merhar, zaslužni profesor Univerze v Ljubljani.

Na temelju vseh teh vaših kritičnih ugotovitev za temeljni oz. uvodni kurz ekonomskega študija se je treba vprašati, zakaj je prišlo s transformacijo socialistične etatizacije tudi do transformacije politične ekonomije kot družboslovne znanosti v ekonomiko kot naravoslovno-psihološke znanosti?

Politična ekonomija kot temeljna družbena znanost proučuje namreč odnose med ljudmi - produkcijske odnose, ki vstopajo v procese gospodarjenja. V teh procesih se v razmerah razvitejše kapitalistične blagovne produkcije poleg kapitala zahteva še, da je delovna sila blago - tedaj dvojno svobodna: osebno svobodna (meščanske revolucije) in brez produkcijskih sredstev (prvotna akumulacija kapitala). Vse te zahteve in pogoje kapitalizma mora teoretično pojasnjevati politična ekonomija, kot družbena, zgodovinska in razredna znanost.

S transformacijo socialistične etatizacije, ki je poudarjala delo kot temelj delitvenih zakonitosti dohodka (novoustvarjene vrednosti), se je poudarek z dela oz. delovne sile prenesel na kapital oz. lastnike kapitala. Kapital pa torej funkcionira v razmerah kapitalistične blagovne produkcije le ob delovni sili kot blagu - trgu delovne sile, ne pa trgu dela, kot napačno pojasnjujejo zagovorniki kapitalizma. Na trgu delovne sile se izoblikuje namreč njena vrednost, ki se izrazi z mezdo - ceno delovne sile. Z mezdo, ki jo ekonomika opredeljuje kot ceno dela, pa se zakriva kapitalistična oblika eksploatacije - zajemanja presežne vrednosti. Mezda v kapitalizmu je torej za kapitaliste zgolj strošek sodelovanja delovne sile v produkcijskem procesu. Novoustvarjena vrednost - dohodek pa se v kapitalizmu razdeli na mezdo, ki je za kapitalista kot strošek opredeljena *ex ante*, in profit, ki ga je mogoče maksimirati tudi ob minimizaciji mezde.

Profitni motiv se tako povezuje s kapitalom kot zgodovinskim pojavom. Njegovo zagovarjanje pa je mogoče le ob negaciji razrednega in s tem zgodovinskega ter družbenega značaja politične ekonomije. To negacijo zahtevajo lastniki kapitala. Teoretično pa so jo opravili ekonomski teoretiki. In to tako, da so z odnosom človeka do stvari, ki ga proučujejo naravoslovne znanosti (tehnologija in blagoznanstvo) in z utemeljevanjem tega odnosa s potrebami kot fiziološko-psihološkimi občutenji pomanjkanja ter z možnostjo njihovega zadovoljevanja, pojasnjevali procese gospodarjenja kot družbeno nevtralne procese. S takšnim načinom obravnavanja ekonomskih problemov se je politična ekonomija kot družbena znanost transformirala v meščansko ekonomiko kot naravoslovno-psihološko znanost.

Ta preobrazba politične ekonomije v ekonomiko - v družbeno oz. razredno nevtralno znanost - je posredno omogočila zahtevano apologijo kapitalizma. Proučevanje odnosov med ljudmi, ki so predmet politične ekonomije, pa se je torej spremenilo v proučevanje odnosov ljudi do stvari, ki imajo lastnost, da zadovoljujejo fiziološke in psihološke potrebe ljudi. Transformacija politične ekonomije v razredno nevtralno ekonomiko je seveda zahtevala tudi spremembo poudarkov iz dela in delovne teorije vrednosti, katerih dosledna uporaba v kapitalizmu vodi do teoretične pojasnitve kapitalistične eksploatacije, na dobrino in človekov odnos do dobrine - koristnost - na subjektivno teorijo vrednosti.

Ekonomika kot nevtralna teorija trga in cen se je kot reakcija na radikalni ricardoizem in predvsem marksizem razvila v drugi polovici XIX. stoletja in je dosegla svoj vrh v Marshallovi neoklasični ekonomski teoriji (Marshall, 1966). V tej teoriji

so se, kljub njenim pomanjkljivostim, ki izhajajo iz njenih nerealističnih teoretičnih predpostavk - modela popolne konkurence in Sayevega zakona trga - vzgajale generacije ekonomistov vse do danes.

Družbeno nevtralni in s tem posredno apologetski značaj neoklasične ekonomike - teorije trga in cen - pa preprečuje načenjanje teoretičnih vprašanj, ki so v zvezi s produkcijskimi odnosi med ljudmi, ker se jih prekriva in zamegljuje z odnosi ljudi do stvari.

Proučevanje odnosov med ljudmi - produkcijskih odnosov - je vedno znova spodbujalo objektivne ekonomiste, da so se vračali k pravemu in izvirnemu predmetu politične ekonomije. To je predmetu, ki so ga opredelili že klasični ekonomisti. Klasični ekonomist Ricardo (1962) kot dosledni zagovornik delovne teorije vrednosti, je za razliko od njegovega predhodnika Smitha (1959), ki je bil glede tega vprašanja dualist - teoretik delovne teorije vrednosti do kapitalizma ter zagovornik teorije stroškov v kapitalizmu - postavil produkcijske odnose v center njegovih teoretičnih proučevanj. Zaradi tega se je Ricardo lahko tudi vprašal, ali je mogoče v delitvenih zakonitostih klasičnega kapitalizma, ki jih opredeljujejo produkcijski odnosi, odkriti momente, ki zavirajo gospodarski razvoj?

Na to vprašanje daje Ricardo, kakor je znano, pozitiven odgovor s svojo teorijo rent, ki v primerjavi z drugimi deli novoustvarjene vrednosti - dohodka - mezdo in profiti naraščajo. Naraščanju rent nujno sledi naraščanje nominalnih, ne pa realnih, mezd, ki morajo zagotavljati vsakokratno reprodukcijo delovne sile, profiti kapitalistov pa imajo v teh gibanjih dohodkov po Ricardu tendenco padanja.

Opisane tendence v gibanju rent, mezd in profitov prizadenejo kapitaliste kot najzaslužnejše za kapitalistični gospodarski razvoj. In to zaradi nedelovnih rentnih dohodkov zemljiških lastnikov, ki so branili svoj status še z žitnimi zakoni - z omejevanjem svobodne mednarodne trgovine z žitom, ki onemogočajo realizacijo Ricardovih primerjalnih prednosti. Za realizacijo teh prednosti je po Ricardu treba sprostiti - liberalizirati mednarodno trgovino. S to Ricardovo klasično liberalistično zahtevo se srečujemo še danes. Globalizacija gospodarstva naj bi se namreč uresničevala prav z liberalizacijo prostega pretoka blaga in kapitala, ne pa tudi nekvalificirane delovne sile, h kateri naj se selijo relativni presežki kapitala multinacionalnih korporacij, da bi tam - v gospodarsko manj razvitih predelih sveta - uresničevali visoke monopolne profite.

Seveda je bil ta, v ekonomski liberalizem usmerjeni del Ricardove ekonomske teorije, vključen v neoklasično ekonomiko, ki jo danes ponujajo najrazvitejše monopolistične kapitalistične države gospodarsko manj razvitim državam.

Na ta način je opredeljeno današnje temeljno protislovje liberalistične globalizacije gospodarstva, ki liberalistično prostotržno strukturo gospodarstva zahteva za gospodarsko manj razvita področja sveta, ne pa tudi za gospodarsko razvita področja, katerih tržne strukture gospodarstva so omejenokonkurenčne - oligopolne in monopolne. Zaradi tega se obnavlja in ohranja tudi Hilferdingova monopolistična diferenciacija profitnih mer na globalni ravni. Seveda gre ta diferenciacija v škodo gospodarsko manj razvitih območij sveta, od katerih se preliva presežni produkt (vrednost) h gospodarsko razvitejšim območjem. Zato ne presenečajo antiglobalizacijska gibanja, ki pa jih ni mogoče pojasniti z neoklasično

liberalistično ekonomiko kot ponovno aktualizirano in prevladujočo apologetsko ekonomsko teorijo. V nadaljevanju se bomo k tej problematiki še vrnili in jo teoretsko bolj osvetlili.

Pred to osvetlitvijo pa naj opozorimo, da je na proučevanje produkcijskih odnosov med ljudmi, če izvzamemo Marxa (1961, 1967 IN 1973), ki je svojo teorijo gradil na dosežkih meščanske klasične politične ekonomije, v meščanski ekonomski teoriji ponovno opozoril Keynes (1956). Ugotovil je, da mu ekonomska teorija, v kateri je bil vzgojen - torej neoklasična ekonomika - ne daje teoretičnih odgovorov na gospodarska stanja kapitalističnih gospodarskih kriz. Splošne gospodarske krize so namreč s pristajanjem na Sayev zakon trga izključene - teoretsko nemogoče. Zato jih neoklasična ekonomska teorija sploh ne predvideva. Zaradi tega ta teorija vztraja na polni zaposlenosti kapitalističnega gospodarstva, ki jo pa kapitalistična gospodarska praksa ne potrjuje. S to ugotovitvijo deflacijske vrzeli, ki se pojavlja zaradi izpada efektivnega družbenega povpraševanja, se je Keynes približal Marxu (1961, 1967 IN 1973), ki je že pred njim kritiziral Sayev zakon trga in na nekritično pristajanje nanj v meščanski ekonomski teoriji.

Negacija veljavnosti Sayevega zakona trga je Keynesu omogočila, da je namesto polnozaposlitvenega ravnotežja, ki da se dosega z delovanjem ekonomskih zakonitosti avtomatsko, izhajal iz narodnogospodarskega ravnotežja, ki v kapitalizmu praviloma ni stanje polne zaposlenosti produkcijskih faktorjev.

S to izhodiščno teoretično ugotovitvijo deflacijske vrzeli se je Keynesu postavilo novo realistično vprašanje. To je vprašanje, kako manj zaposleno gospodarstvo bolj popolno zaposliti?

Za odgovor na to vprašanje je Keynes v središče svoje teoretične aparature postavil maksimizacijo dohodka in njegovo namensko uporabo za konsumne ter varčevalno-investicijske namene. S tem teoretičnim prenosom poudarka od profita na dohodek in njegovo maksimizacijo s polno zaposlenostjo produkcijskih faktorjev, se je Keynes vpisal med začetnike teorije dohodka, ki namesto ožjega profitnega, poudarja širši dohodkovni motiv gospodarjenja. Slednjega pa naj zasleduje država kot aparat, ki naj pomirjuje razredna protislovja. V nagnjenosti k potrošnji in varčevanju ter učinkovitosti kapitala je torej Keynes spoznal momente, ki preprečujejo avtomatizem pri doseganju polno zaposlitvenega maksimalnega družbenega dohodka in s tem polne zaposlenosti produkcijskih faktorjev v kapitalističnem gospodarstvu. Zaradi tega nedoseganja se po Keynesu zahteva državna direktna ali indirektna intervencija v problematiko delitve dohodka - novoustvarjene vrednosti - v delitvene zakonitosti, ki pa jih seveda določajo vsakokratni produkcijski odnosi. S temi teoretičnimi rešitvami se je Keynes vrnil k politični ekonomiji kot vedi o produkcijskih odnosih.

Na temelju te teoretične preusmeritve od ekonomike k politični ekonomiji je Keynesu uspelo dati teoretične odgovore za krizna stanja - tedaj stanja nepopolne zaposlenosti produkcijskih faktorjev v kapitalističnem gospodarstvu. Ta stanja je namreč mogoče presegati le z državnim spodbujanjem investiranja (javna dela) ali z vplivanjem na povečevanje nagnjenja k potrošnji (transferna plačila) oz. z državnim spodbujanjem obojega - potrošnje in investicij.

Uporaba keynesiskih teoretičnih izhodišč in priporočil v ekonomski politiki je v tridesetih letih XX. stoletja poudarila ekonomsko vlogo države v procesih družbene reprodukcije. Država se je namreč razvila v aparat, ki ni služil le interesom lastnikov kapitala, ampak je s svojo ekonomsko politiko delno zasledoval tudi interese delavskega razreda. Tako se je država razvila v aparat, ki v državnem kapitalizmu pomirjuje razredna protislovja. Za to pomirjevanje pa je bilo treba poseči v kapitalistične delitvene zakonitosti.

S tem poseganjem v kapitalistične delitvene zakonitosti se obnovi klasično politekonomsko Ricardovo teoretično vprašanje, ali delujejo v družbeni delitvi zakoni, ki ogrožajo gospodarski razvoj? Če je zaviralni faktor gospodarskega razvoja Ricardo odkril v naraščajočih rentah, ga je Keynes, v odgovoru na to vprašanje, odkril v previsokih obrestih - v nedelovnih dohodkih denarnih kapitalistov, ki preprečujejo, da bi se, zaradi profitnega motiva gospodarjenja, v družbi oblikovalo varčevanje preoblikovalo v naložbe.

Keynesova kratkoročna rešitev zaposlitvene problematike pa žal na dolgi rok ni učinkovita. To ji preprečuje njena enostranost, ko se na družbeno-reprodukcijske probleme gleda zgolj z družbenopovpraševalne strani. Pri Keynesu je namreč zanemarjena družbeno-ponudbena stran. Zaradi tega se Keynesova rešitev - odpravljanja deflacijske vrzeli na dolgi rok, ob ohranjenih drugih predpostavkah neoklasične sinteze, ki jo je zagovarjal Samuelson (1968), spreminja v inflacijsko vrzel - v inflacijo in stagnacijo gospodarstva - stagflacijo.

Na stagflacijska gospodarska stanja so najprej reagirali monetaristi, ki sta se jim v zadnji četrtini XX. stoletja pridružili še reaganomika in thatcherizem. V reakcijah na inflacijski značaj keynesizma pa so se kritiki zatekli h klasičnim teorijam ekonomskega liberalizma. To je k Smithovi "nevidni roki" (Smith, 1959), ki da brez državnega posredovanja nudi teoretično osnovo za družbeno optimalno reševanje vseh družbeno ekonomskih problemov na ravni polne zaposlenosti.

S ponovnim vračanjem k ekonomskemu liberalizmu, ki je s predpostavljenim modelom popolne konkurence teoretično zaokrožen v Marshallovi neoklasični ekonomiki, so apologeti sodobnega monopolnega kapitalizma dobili teorijo, ki naj se jo priporoča gospodarsko manj razvitim državam in državam v tranziciji. Te države naj namreč svoja "nedemokratična planska gospodarstva" pretvorijo v "demokratična tržna gospodarstva".

Apologeti teh usmeritev pa spregledujejo, da za čista tržna gospodarstva sploh niso več izpolnjeni pogoji. Čista tržna gospodarstva so namreč teoretični konstrukt, ki ga omogoča nerealistični model popolne konkurence. Ta pa v praksi zaradi razvitejših produktivnih sil dela sploh ni več uresničljiv.

Seveda si moramo postaviti vprašanje: zakaj in kako je bilo mogoče, da je do ponovnega poudarjanja neoliberalistične apologetike trga in cen - neoklasične negacije keynesizma - ekonomike sploh prišlo. In to z reaganomiko in thatcherizmom v gospodarsko najrazvitejših državah. To je državah, ki sedaj liberalistično teorijo trga in cen - ekonomiko enostransko ponujajo in vsiljujejo gospodarsko zaostalim in tranzicijskim državam?

Z reaganomiko in thatcherizmom so se namreč v gospodarsko najrazvitejših državah obrnili proti Keynesovi poudarjeni ekonomski vlogi države v procesih

družbene reprodukcije. Ekonomsko vlogo države, ki je v državnem kapitalizmu vodila tudi do poudarjene državne lastnine in države blaginje, je po logiki neoliberalizma, s katerim se hranita reaganomika in thatcherizem, treba omejiti in ekonomsko "manj učinkovito" državno lastnino ponovno privatizirati. Pomeni, da je treba državne neprofitno motivirane dejavnosti, s katerimi se je zadrževalo padanje profitne mere v profitno motiviranem delu gospodarstva, ponovno pretvoriti v privatne profitno motivirane dejavnosti. To velja tako za gospodarsko, kakor tudi za socialno infrastrukturo¹.

Z vsesplošno privatizacijo gospodarske in socialne infrastrukture se je izničil na državni kapitalizem vezani nov zaviralni faktor padanja profitne mere (Merhar, 1967), ki je z dualizmom gospodarske motivacije - profitno in neprofitno motivirano gospodarjenje - zadrževal padanje profitne mere in s tem med drugim reproduciral zadostno profitno spodbujanje za pretvarjanje naraščajočega varčevanja v investicije, ki bi se brez tega spodbujanja ne uresničevale. Zato pa bi se ohranjala socialno nesprejemljiva keynesiska razlika med možnim in dejanskim družbenim produktom v kapitalističnem gospodarstvu (deflacijska vrzel). To razliko je z državno intervencijo na temelju keynesiskih priporočil za ekonomsko politiko odpravljala prav kapitalistična država, ki je s tem, kakor smo že poudarili, pomirjevala razredna protislovja in povečevala splošno družbeno blaginjo.

Iz tega sledi novo vprašanje, ali je posredovanje države v procesih družbene reprodukcije res prenehalo biti nujno? Če z zavestnim vplivanjem države v procese družbene reprodukcije razumemo planiranje, se naše vprašanje glasi: ali se je država odrekla planiranju? To je planiranju kot elementu mešanega tržno-planskega gospodarskega sistema, ki ga je zagovarjala Samuelsonova (1968) neoklasična sinteza. Ta sinteza pa naj bi po neoliberalističnih apologetskih kritikih združevala teoretično nezdružljiva in polarna elementa - trg in plan.

Neoliberalistična filozofija zahteva torej opustitev državnega planiranja. Gospodarski sistem naj se ponovno prepusti zgolj liberalističnemu funkcioniranju trga - Smithovi nevidni roki pri reševanju vseh relevantnih družbenoekonomskih vprašanj in problemov. Vendar je ta zahteva le privid, ki ga je treba v interesu gospodarsko najrazvitejših držav propagirati in ponujati gospodarsko zaostalim predelom sveta, ki še vedno zahtevajo poudarjeno keynesisko ekonomsko vlogo države pri uresničevanju svojega gospodarskega razvoja.

Do opuščanja planskega elementa v praksi najrazvitejših kapitalističnih držav namreč sploh ni prišlo. Planiranje, ki je bilo v razmerah državnega kapitalizma domena države, se je namreč v gospodarsko najrazvitejših državah preselilo iz državnega na podjetniški nivo. To tezo pojasnjujejo zakonitosti procesov koncentracije in centralizacije kapitala, ki so v gospodarsko vodilnih državah oblikovali zrele kapitalistične korporacije, ki so se hkrati razvile v temeljne enote planiranja (Galbraith, 1967).

---

¹ Na temelju takšnega političnega stališča so se v ZDA razvili privatni Enron-I, WorldCom-I in drugi privatni gospodarski giganti, katerih menedžment je sedaj v globoki moralni krizi, ki ji je s privatizacijo državne lastnine botrovala država sama. Ali se kaj podobnega s privatizacijo gospodarske in socialne infrastrukture lahko pojavi v našem okolju?

Z zakonitim procesom širjenja kapitalističnih korporacij se je planiranje iz nacionalnega nivoja širilo tudi v nadnacionalni nivo. Kapitalistične korporacije so se namreč v teh procesih razvile v multinacionalne korporacije. Te pa plansko obvladujejo čedalje večje deleže nacionalne, z njihovo internacionalizacijo pa tudi globalne produkcije.

S prehodom planiranja iz državnega na korporacijski nivo, ki ga apologetska ekonomika sploh ne zaznava, se je seveda lahko uveljavila neoliberalistična filozofija, ki sta jo gojili reaganomika in thatcherizem za državni nivo. Še hitreje prehajanje planiranja iz državnega na podjetniški korporacijski nivo je bilo omogočeno tudi s pretvarjanjem državne v zasebno lastnino. Zrele kapitalistične korporacije so dobile tako novo značilnost, da so postale temeljne planske enote. Liberalistična ekonomika pa seveda o tej značilnosti ne govori.

Gospodarski sistem se s temi prehodi - z zmanjšano ekonomsko vlogo države v procesih družbene reprodukcije - ni po svojem bistvu nič spremenil. Ostal je tržno-planski. Pri tem pa se je planski element sistema v zrelih kapitalističnih korporacijah celo krepil, čeprav se je zreducirala ekonomska vloga države, ki je bila nosilka planiranja po Keynesovi varianti državnega kapitalizma. Tudi tega dejstva neoliberalistična ekonomika ne zaznava.

Tako, država naj ostaja po neoklasični varianti, ki jo zagovarjajo novodobni neoliberalisti, "nočni čuvaj" in to klasično vlogo države kot nočnega čuvaja naj sprejmejo tudi gospodarsko zaostale države, ki naj se liberalistično odpirajo in s tem integrirajo svoja gospodarstva v sodobni sistem globalnega gospodarstva.

Zaradi takšnih priporočil gospodarsko najrazvitejših držav državam v razvoju in tudi tranzicijskim državam, je razumljivo, da je v učnih programih univerz tranzicijskih držav ostala le neoliberalistična neoklasična ekonomika, ki zaradi njene razredno nevtralne pozicije - apologetike kapitalizma, onesposablja ekonomiste in družboslovce, da bi odkrivali in pojasnjevali sodobna protislovja globalizacijskih procesov.

Nosilke teh procesov so namreč zrele kapitalistične korporacije, ki so se razvile v nadnacionalne planske enote. Za svoje relativne presežke kapitala, ki teži v izvoz, rabijo te planske enote liberalizirane trge gospodarsko zaostalih predelov sveta. To je trge z bogatimi naravnimi viri in predvsem s ceneno in poceni delovno silo. Slednja omogoča priseljenemu kapitalu realizacijo nadpovprečnih monopolnih profitov že zaradi že omenjene omejenokonkurenčne tržne strukture najrazvitejših kapitalističnih držav ter sugerirane in vsiljene prostotržne gospodarske strukture manj razvitih in tranzicijskih držav. S tem se pojavlja in ohranja že omenjena Hilferdingova (1981) diferenciacija profitnih mer, ki jo pa seveda tržni mehanizem v razmerah monopolne gospodarske moči najrazvitejših kapitalističnih držav sploh ne odpravlja več.

Prostotržna konkurenčna struktura gospodarsko manj razvitih držav omogoča zato nadpovprečne profite gospodarsko razvitejšim državam. Ti profiti pa se še povečujejo tudi zaradi sodobnega pretvarjanja družbene v tehnično delitev dela (Merhar, 2000). Tudi tega pretvarjanja neoliberalistična ekonomika ni zaznala, čeprav to pretvarjanje spodbuja zrele kapitalistične korporacije kot temeljne enote planiranja, da s sistemom "just in time" produkcije tehnično delitev dela integrira-

jo v svoje globalne produkcijske sisteme. Na ta način pa se tržne cene, ki jih *ex post* integrira tržni mehanizem, spremenijo v transferne cene, ki jih *ex ante* integrira plan. Transferne - vsiljene cene enotam tehnične delitve dela, ki so integrirane v sistem zrelih kapitalističnih korporacij, pa so še dodatni vir mednarodnega preliivanja presežnega produkta (vrednosti) od manj k bolj razvitim predelom sveta. Zaradi tega je sodobna neoliberalistična logika globalizacije gospodarstva družbeno protislovna.

Teh nekaj misli je zadosten in transparenten razlog za zagovarjanje ekonomskega liberalizma in njegove neoklasične teoretične posplošitve - ekonomike po gospodarsko najrazvitejših državah.

Neoliberalistična globalizacija gospodarstva je torej družbeno protislovna. Zato jo bo treba presegati z ekonomskimi doktrinami, ki bodo ponovno obravnavale produkcijske odnose. Torej, predmet politične ekonomije z njenim družbenim, zgodovinskim in seveda tudi razrednim (slojevskim) značajem. Sklepamo torej, da nas nevtralnost neoklasične meščanske ekonomike z njenim tavitološkim razlaganjem ekonomskih pojmov in procesov omejuje pri razumevanju družbenoekonomskih pojavov in procesov globalizacije gospodarstva. Zato je s politično ekonomijo, kot kritiko sodobnega kapitalizma, treba presegati apologetiko sodobnega neoliberalizma, ki je le v interesu gospodarsko najrazvitejših kapitalističnih držav, ne pa tudi držav, ki so gospodarsko manj razvite. Te države namreč potrebujejo še vedno državno asistenco pri spodbujanju njihovega gospodarskega razvoja. To je poudarjeno vlogo države v procesih družbene reprodukcije.

LITERATURA

- Galbraith, J.K. (1967): *The New Industrial State*, London.
- Hilferding, R. (1981): *Finančni kapital*, Ljubljana.
- Keynes, J. M. (1956): *Opšta teorija zaposlenosti kamate i novca*, Beograd.
- Marschall, A. (1966): *Principles of Economics*, London.
- Marx, K. (1961, 1967 in 1973): *Kapital, Kritika politične ekonomije*, I, II, III, Ljubljana.
- Merhar, V. (1967): *Marxov zakon padanja profitne mere*, mag. delo, Ljubljana.
- Hilferding, R. (1981): *Finančni kapital*, Ljubljana.
- Ricardo, D. (1962): *Načela politične ekonomije in obdavčenja*, Ljubljana.
- Samuelson, P.A. (1968): *Economics, An Introductory Analysis*, New York.
- Smith, A. (1959): *Bogastvo naroda*, Zagreb.
- Tajnikar, M., Brščič, B. in Ogrin, N (2001): *Gospodarske vede v 21. stoletju: Slovenska ekonomska misel v devetdesetih letih*, *Economic Business Review*, Vol. 3, posebna številka, Ljubljana, str. 63-93.